

ПІСНЯ ПЕРША

ЗМІСТ ПЕРШОЇ ПІСНІ

День перший

Рада богів. Зібравшись на Олімпі, вони ухвалюють, щоб Одисей, якого переслідує Посейдон і затримує німфа Каліпсо, повернувся нарешті у свою вітчизну, на острів Ітаку. Богиня Афіна, прибравши вигляд Мента, Одисеевого друга, з'являється синові Одисея Телемахові й дає пораду поїхати до Пілоса і Спарти, щоб розвідати про батькову долю, радить йому також повиганяти женихів своєї матері Пенелопи, що господарюють в Одисеевім домі. Телемах після рішучої розмови з матір'ю і женихами лягає спати і мріє про подорож.

РАДА БОГІВ. АФІНА НАСТАВЛЯЄ ТЕЛЕМАХА

Музо, повідай мені про бувалого мужа, що довго
Світом блукав, священну столицю троян зруйнувавши,
Всяких людей надивився, міста їх і звичаї бачив,
В морі ж багато біди і тілом зазнав, і душею,
Щоб і себе врятувати, і друзів додому вернути.
Та не вберіг він свого товариства, хоч як того прагнув.
Марно загинули всі через власне зухвальство безтямне:
З'їли, безумні, волів вони Гелія Гіперіона,
Що понад нами, — за те дня повернення він їх позбавив.
Дещо, богине, і нам розкажи про них, Зевсова доню.

Інші, кому пощастило уникнути загибелі злої,
Дома були вже, війни й небезпеки на морі позбувшись.
Тільки його, що так прагнув отчизни своєї й дружини,

Німфа Каліпсо, владарка, тримала, в богинях пресвітла,
15 В гроті глибокім, бажаючи мати його чоловіком.
В круговороті часу, коли рік надійшов відповідний
І ухвалили боги повернутись йому до Ітаки,
Навіть і там, серед близьких і рідних, не міг він уникнуть
Скрути тяжкої. Тоді всі богове йому співчували,
20 Крім Посейдона, — гнівом його Одиссей богорівний
Вічно був гнаний, аж поки до рідного краю дістався.
Сам Посейдон у далеких тоді пробував ефіопів, —
У протилежних кінцях простягались поселення їхні, —
Де Гіперіон заходить, і там, де він сходить щоденно.
25 Там з баранів і биків гекатомби приймав він жертовні,
Там веселився на учтах. Тим часом інші богове
В Зевса, у домі його на Олімпі, всі разом зібрались.
Першим батько людей і богів тут слово промовив, —
В пам'яті серця його постав-бо Егіст бездоганний,
30 Вбитий Орестом палким, Агамемнона сином преславним.
Це він згадавши, з такими словами звернувся
до безсмертних:
«Горе! Як легко смертні тепер нас у всьому винують!
Зло — від богів, — вони кажуть, самі ж через власну
зухвалість,
Всупереч долі, багато на себе нещастя накликають.
35 Так і Егіст проти долі дружину Атріда законну
Взяв за жону, а самого убив, щойно той повернувся.
Знав же й про згубу свою, бо завчасно до нього послали
Світлого ми дозорця Гермеса сказати, щоб не смів той
Ані Атріда вбивати, ні жони його брати за себе,

40 Бо за Атріда відомста відбудеться через Ореста,
Щойно змужніє й почне за рідним він краєм тужити.
Так йому мовив Гермес, та не зміг він на думку Егіста
Радою доброю вплинуть, — і той за все поплатився».
В відповідь мовить йому ясноока богиня Афіна:
45 «О Кроніде, наш батьку, ти наш волод'ярю найвищий!
Справді, смертю такою поліг він цілком по заслугі.
Хай же так кожен загине, хто мав би таке учинити.
Та розривається серце за тим Одиссеєм розумним.
Він-бо, нещасний, від любих далеко на хвилию митім
50 Острові терпить біду, на тім пупі широкого моря.
Острів той лісом поріс, і живе там богиня в домівці,
Згубного донька Атланта, що глиб увесь знає у морі
Й сам міцними плечима тримає стовпи височенні
Ті, що й небо навколо, і землю усю підпирають.
55 В смутку затримує там бідолаху Атлантова донька,
Повними ласки й облуди словами вчасно чарує,
Тільки б свою він Ітаку забув. Одиссей же невтішно
Прагне узріти хоч дим, що над рідним підноситься краєм,
Потім і вмерти готовий. Невже і твого, олімпійцю,
60 Серця ласкавого це не зворушить? Чи не годив-бо
Жертвами щиро тобі Одиссей з кораблів аргів'янських
В Трої просторій? Чому ж одвертаєшся й досі од нього?»
Відповідаючи, Зевс, що хмари збирає, промовив:
«Що за слова в тебе линуць, дитя, крізь зубів огорожу?
65 Богоподібного як же забути мені Одиссея?
Найрозумніший з людей він, з усіх найщедріші приносив
Жертви безсмертним богам, що простором небес володіють!

«Щастен будь, гостю, в цім краї ти прийнятий будеш
привітно!

Сядь, пообідай, а потім розкажеш, чого тобі треба».

125 Мовивши це, йде вперед, а за ним — Паллада Афіна.

Щойно обоє зайшли вони в дім Одиссея високий,

Списа узяв він у неї, відніс під колону велику,

Вставив у тесаний списник — туди, де багато стояло

Інших списів Одиссея, в біді витривалого мужа.

130 В крісло, привівши її, посадив, полотниною вкрите,

Крісло ж красиве, різьблене, з маленьким підніжжям

при ньому.

Сам на стільці біля неї узорчатім сів якнайдалі

Від женихів, щоб криком своїм не завадили гостю

Їжу спокійно вживати, хоча й до зухвальців потрапив,

135 Та наодинці про батька відсутнього щось розпитати.

Воду служниця внесла в золотому чудовому глеку —

Руки вмивати — й поволі над срібним цеберком зливала;

Потім поставила стіл перед ними, обструганий рівно.

Хліба і страв розмаїтих їм ключниця вносить поважна,

140 Радо і щедро черпнувши з домашніх запасів багатих;

Різного м'яса їм чашник на блюдах поклав дерев'яних

Купами, й келихи він золоті перед ними поставив;

Часто й окличник до них підходив вина доливати.

Шумно в кімнату зухвалі зайшли женихи й посідали

145 Поряд, один за одним, на стільцях і на кріслах високих,

Воду їм чисту на руки окличники стали зливати;

Свіжого хліба служниці наклали їм кошики повні;

Хлопчики аж по вінця напою влили у кратери,

Й руки до поданих страв одразу ж усі простягнули.

150 Потім, коли уже голод і спрагу вони вдовольнили,

Зразу ж і іншим серця женихів забуяли бажанням —

Співу і танців, адже найкраща то учти оздоба.

Фемію в руки окличник кіфару подав пречудову,

Мусив-бо він женихам і грати, й співають проти волі.

155 Пісню прекрасну почав він, по струнах ударивши злегка.

Саме тоді Телемах Афіні сказав ясноокій,

Голову близько схиливши, щоб інші його не почули:

«Гостю мій любий, не будеш гнівитись на те, що скажу я?

Їм лиш одно на умі — самі лиш кіфари та співи.

160 Легко їм це, бо безкарно чужее майно проїдають

Мужа, що білії кості його або десь під дощами

Тліють на суші, або їх десь хвиля морська коливає.

Тільки б узріли вони, що господар додому вернувся,

Всім би їм краще вже ноги прудкіші схотілося б мати,

165 Ніж на одіння коштовне чи золото тут багатіти.

Доля лиха загубила його, і ніякої втіхи

Нам вже немає, хоча й би сказав хто з живущих на світі,

Ніби він вернеться, — день повороту його вже загинув.

Отже, тепер мені щиро скажи і повідай одверто:

170 Хто ти і звідки? З якого ти міста й родини якої?

Як ти прибув, на яким кораблі? Яку до Ітаки

Путь із тобою пройшли мореплавці? І що то за люди?

Ти ж бо не пішки, гадаю, до нашого краю дістався.

Щиро й одверто ще й те розкажи, щоб знав я напевно:

175 Вперше сюди ти приїхав чи гостем у батька мого

Ти вже бував? Бо немало вчашало до нашого дому